

Veera Kangaspunta

Käyttäjät kommentoinnin keskiössä

Verkkouutisten kommentojien käytännöt, motiivit ja asenteet

TAMPERE
UNIVERSITY
PRESS

Käyttäjät kommentoinnin keskiössä

Käyttäjät kommentoinnin keskiössä

Verkkouutisten kommentoijien
käytännöt, motiivit ja asenteet

Veera Kangaspunta

Tampere University Press
<https://edition.fi/tup>
<https://isni.org/isni/0000000507168743>

©2024 Tekijä ja Tampere University Press

Tämän teoksen sisältö (ellei toisin mainita) on julkaistu Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä (CC BY-NC-ND 4.0). Aineistoa saa jakaa ja levittää edelleen missä tahansa välineessä ja muodossa, kunhan tekijä mainitaan. Aineistoa ei saa hyödyntää kaupallisesti eikä sitä saa julkaista muokattuna. Tutustu käyttöehtoihin osoitteessa <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.fi>.

Typografia
Markus Itkonen

Taitto
Eija Kylmäniemi

Kannen toteutus
Jonna Lahti

ISBN 978-952-359-057-1 (PDF)
ISBN 978-952-359-058-8 (painettu, nid.)

Kustantaja: Tampere University Press, Tampere, Suomi
Painopaikka: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

Viittausohje:
Kangaspunta, V. 2024. *Käyttäjät kommentoinnin keskiössä: Verkkouutisten kommentoijien käytännöt, motiivit ja asenteet*. Tampere: Tampere University Press. <https://doi.org/10.61201/tup.844>

Esipuhe

Tarkastelin väitöstutkimuksessani verkkolehtien uutisten alle kirjoitettuja kommentteja, ja huomasin toistuvasti pohtivani, ”olisipa kiva kysyä tästä suoraan kommentoijalta itseltään”. Näiden ajatusten inspiroimana päädyin toteuttamaan kokonaisen tutkimushankkeen, jonka tavoitteena on ollut tehdä uutisia kommentoivien ja uutisista keskustelevien käyttäjien oma ääni kuuluvaksi mediatutkimuksen kentällä. Käsillä oleva kirja kokoaa yhteen ison osan tästä tutkimuskokonaisuudesta.

Tämä kirja olisi jäänyt julkaisematta ilman tieteellistä tutkimusta tukevien säätiöiden apurahoja, jotka mahdollistivat kokopäiväisen työskentelyn aiheeni parissa. Kiitokset Journalistisen kulttuurin edistämissäätiö (Jokes), Media-alan tutkimissäätiö, Suomen Kulttuurirahasto ja Emil Aaltosen säätiö. Kiitokset myös Tampereen yliopistolle selkänajasta tutkimustyössä.

Erityisen suuri kiitos kirjan valmistumisesta kuuluu kahdelle Tampere University Pressin valitsemalle vertaisarvioijalle, joiden osuva kritiikki ja tarkka palaute auttoivat selkiyttämään tutkimukseni tulosten raportointia ja julkituomista. Lopputuloksen viimeistelyssä minua auttoivat eteenpäin Tampere University Pressin asiantuntevat Anna-Sofia Ruth ja Saija Tapio.

Suurimman kiitoksen tämän tutkimushankkeen ja kirjan toteutumisesta ansaitsevat kyselyyni vastanneet ja jatkotutkimukseeni osallistuneet. Olen lukenut avoimia vastauksia, kommentointipäiväkirjoja sekä litteroituja haastattelu- ja keskusteluaineistojani toistuvasti mitä suurimman kiitollisuuden vallassa. Aineistoni on tarjonnut innostavia ja kiinnostavia huomioita, hämmentävän tarkkanäköistä itsereflektiota, huolellisesti ja perustellen laadittuja yhteenvetoja, huumoria, kehitysehdotuksia sekä tiukkaa konkretiaa. Ilokseni mukaan on mahtunut kannustuksen sanoja. Tutkimustani on pidetty tärkeänä ja tarpeellisenä. Olen myös saanut osuvaa palautetta¹, jonka olen parhaani mukaan huomioinut.

Ennen kaikkea olen kokenut aineistojeni äärellä, että monet tutkimukseeni osallistuneet ovat nähneet valtavasti vaivaa ja antaneet omaa aikaansa kommentointi-ilmiön tutkimista varten. Halusin tutkimukseni kautta kuulla erilaisten verkkouutisia kommentoivien käyttäjien äänen, ja sen mielestäni kuulin. Toki muutama kyselyyni vastannut luonnehti tutkimustani tarpeellisuudeltaan lähinnä tuuleen pieremiseksi. Tämä on mielestäni ääni muiden joukossa.

Olen pyrkinyt kommentoinnin ja kommentoijien tutkijana lähestymään tutkimuskohdettani mahdollisimman objektiivisesti, mutta omat lähtökohtani tunnistaen. En ota kantaa siihen, millainen on hyvä keskustelukulttuuri, miten komment-

¹ Kyselyn suljetuissa väittämissä oli joitakin kömpelyyksiä ja puutteellisia vastausvaihtoehtoja sekä teknisiä ongelmia, joita ei jälkikäteen voinut muuttaa, ja palautteiden perusteella osasin huomioda nämä ongelmat aineiston analysoinnissa.

tointia pitäisi suitsia tai millaiset näkemykset kommentoinnista ovat hyväksyttyjä ja millaiset eivät. Allekirjoitan silti kasvavan huolen siitä, mitä verkkovälitteisyys yhteiskunnallisessa keskustelussa laajasti mahdollistaa ja millaisin seurauksin. Tutkimukseni äärellä tunnistin kuitenkin huolen vastapainona tietynlaisen toiveikkuuden sekä tutkimukseeni osallistuneissa että itsessäni. Verkkouutisten kommentointi on monitahoinen ilmiö, jossa piilee sekä mahdollisuuksia että uhkia. Uskon, että kommentoinnin tulevaisuus on paitsi sisällöntuottajien ja kommentointimahdollisuuksia tarjoavien, myös kommentoivien käyttäjien omissa käsissä.

Nokialla 3.6.2024

Veera Kangaspunta

Tutkimusta tukeneet säätiöt:

MEDIA-ALAN ➤ TUTKIMUSSÄÄTIÖ

EMIL AALTOSEN SÄÄTIÖ

Sisällys

- 1 Johdanto 11**
 - Lähtöasetelma 11
 - Tavoitteet ja tutkimuskysymykset 15
 - Kirjan rakenne 16

- 2 Verkkouutisten kommentoijien tutkimus tutkimusperinteiden risteyksessä 17**
 - Verkkouutisten kommentoijien tutkimus osana mediatutkimusta 19
 - Sosiologinen ja psykologinen sosiaalipsykologia 24
 - Kahden tieteenalan lähtökohdat yhdessä 26

- 3 Tutkimusasetelma: tarkastelun kohteena käyttäjien käytännöt, motiivit ja asenteet 30**
 - Käytännöt 31
 - Motiivit 32
 - Asenteet 34
 - Tunteiden merkitys 36
 - Negatiiviset lieveilmiöt 38
 - Tutkimusasetelma 42

- 4 Tutkimuksen toteuttaminen ja aineistot 45**
 - Aineisto 1. Kyselytutkimuksen avoimet vastaukset 45
 - Aineisto 2. Teema ja ryhmähaastattelut 48
 - Tutkimukseen osallistuneet 56
 - Aineistoja koskevat eettiset ja rajaavat huomiot 59
 - Analyysimenetelmät ja analyysin kuvaus 62

- 5 Alustojen merkitys 68**
 - Alustojen ominaisuudet ja erilaiset keskustelukulttuurit 68
 - Alustojen merkitys käyttäjille 70
 - Yhteenveto alustojen merkityksestä 79

6 Kommentointikäytännöt ja kommentoinnin vaihtelu 80

- Aktiivisuus 81
- Aiheet 83
- Kohde 85
- Tyyli ja tapa 88
- Reagointityökalut 91
- Alustaan ja uutiseen liittyvät käytännöt 94
- Kannattavuuden arviointi 99
- Vaihtelu ja vaihtelemattomuus 106
- Kommenttien lukeminen 108
- Yhteenveto käytännöistä 110

7 Kommentoinnin syyt ja motiivit 112

- Yhteiskunnallinen keskustelu ja julkinen osallistuminen 115
- Korjaava motiivi 127
- Keskustelukulttuurin kehittäminen 138
- Sosiaalinen vuorovaikutus 140
- Tunteisiin reagoiminen 143
- Ajanvietto, viihtyminen ja provosointi 146
- Yhteenveto syistä ja motiiveista 147

8 Kommentoijiin liittyvät asenteet 150

- Negatiiviset arviot 152
- Tiettyjen ryhmien ylliedustus 164
- Positiivinen asenne 171
- Yhteenveto kommentoijiin liittyvistä asenteista 177

9 Kommentoinnin kriteerit 181

- Asiallisuus kriteerinä 185
- Järjen ja tiedon kriteerit 188
- Käytöstavat kriteerinä 194
- Julkisen keskustelun keskustelevuus 199
- Kirjoitustaidot kriteerinä 206
- Huumoriin liittyvät kriteerit 214
- Tunteisiin liittyvät kriteerit 218
- Kirjoitetun kielen ja verkon haasteet 223
- Yhteenveto kriteereistä 225

10	Kommentoinnin tärkeys	228
	Merkitys yksilön tasolla	230
	Merkitys yhteiskunnan tasolla	237
	Lisäarvo uutiselle	251
	Vaikutukset	268
	Uutisten kommentoinnin ainutlaatuisuus	281
	Yhteenveto kommentoinnin tärkeydestä	283
11	Huoli, vapaus ja kommentoinnin rajoittaminen	286
	Huoli nykytilasta	289
	Verkon vapaus ja sananvapaus	298
	Kommentointimahdollisuuksien rajoittaminen	307
	Nimettömyyden ja rekisteröitymisen kaksiteräinen miekka	310
	Moderointikäytännöt	316
	Yhteenveto kommentoinnin rajoittamisesta	327
	Kommentoinnista luopuminen	330
	Yhteenveto kommentointiin liittyvistä asenteista	332
12	Mediaan ja journalismiin liittyvät asenteet	335
	Median epäluotettavuus ja luotettavuus	337
	Journalismin taso	341
	Media yhteiskunnallisena vallankäyttäjänä	344
	Yhteenveto mediaan liittyvistä asenteista	347
13	Kommentoinnin kokonaiskuvan tarkentuminen	350
	Käytäntöjen, motiivien ja asenteiden kudelma	352
	Kommentointi julkisuusteoreettisessa kehyksessä	356
	Kommentoijien suhde mediaan ja journalismiin	361
	Tiedon, totuuden ja järkeilyn merkitys	365
	Kommentoinnin historiallinen konteksti ja tulevaisuus	365
	Lopuksi	370
	Kirjallisuus	372
	Aineistot	385
	Kirjoittaja	389

Taulukot

Taulukko 1.	Aikaisempi tutkimus suhteessa tutkimusasetelmaan.	29
Taulukko 2.	Kyselytutkimuksen vastaajien sukupuolijakauma.	57
Taulukko 3.	Kyselytutkimuksen vastaajien koulutus.	58
Taulukko 4.	Kyselytutkimuksen vastaajien äänestyskäyttäytyminen.	58
Taulukko 5a.	Analyysiesimerkit kyselyn avoimista vastauksista.	65
Taulukko 5b.	Analyysiesimerkit teemahaastattelusta ja ryhmäkeskustelusta	66

Kuviot

Kuvio 1.	Tutkimusasetelma.	43
Kuvio 2.	Kyselytutkimuksen vastaajien ikäjakauma ikäryhmittäin (%).	57
Kuvio 3.	Asenteiden jakautuminen kommentoinnin kriteerien, tärkeyden ja moderoinnin suhteen.	333
Kuvio 4.	Esimerkki käytäntöjen, motiivien ja asenteiden kokonaisuudesta.	354
Kuvio 5.	Kommentoinnin merkitys yksilöllisiä motiiveja ja asenteita kokoavana vuorovaikutustilanteena.	355

1

Johdanto

Lähtöasetelma

Kuvitellaan tyypillinen tilanne verkkouutisten nykymaailmassa. Verkkolehti Y julkaisee uutisen Suomen hallituksen päätöksestä. Ei mene kauaakaan, kun uutisen alle verkkolehden tarjoamaan kommenttiosioon ilmestyy kommentti, seuraava kommentti ja edelleen vastauksia näihin kommentteihin. Samanaikaisesti verkkolehti jakaa uutisen omalla Facebook-sivullaan. Myös tämä uutinen kerää käyttäjien¹ kommentteja ja vastauksia, tässä tapauksessa yhteisöpalvelun oman kommenttitoiminnon kautta. Verkkovälitteinen keskustelu uutisesta ei kuitenkaan jää tähän. Alkuperäinen ja lehden jakama verkkouutinen tulevat jaetuiksi lukemattomien verkon käyttäjien omissa profiileissa erilaisilla sosiaalisen median alustoilla – muun muassa Facebookissa, verkkopalvelu X:ssä (entinen Twitter²) ja Redditissä. Näiden jakojen myötä keskustelu uutisesta yhtä aikaa laajenee ja sirpaloituu pienempien käyttäjäryhmien väliseksi.

Kuvitteellinen tilanne ilmentää sitä, etteivät ihmiset ainoastaan lue, katso ja kuuntele uutisia. Uutiset herättävät keskustelua, ja tämä on pääsääntöisesti ymmärretty niiden tärkeäksi yhteiskunnalliseksi tehtäväksi: uutisten kuuluukin herättää keskustelua. ”Kun ihmiset puhuvat uutisesta muiden kanssa, he kokevat itsensä osaksi maailmaa, jota journalismi käsittelee. [...] Uutisten äärellä syntyy yhteiskunnallista väentöä, joka ei palaudu uutisiin itseensä vaan lukijoiden sosiaalisiin elämänpiireihin ja heidän yhteiskunnallisiin positioihinsa.” (Ahva, Heikkilä, Siltamäki ja Valtonen 2011, 18.) Tässä yhteiskunnallisessa viitekehyksessä kommentointi on mahdollista käsittää verkkovälitteiseksi julkiseksi keskusteluksi uutisista ja päinvastoin, verkkovälitteinen keskustelu uutisista muodostuu pääsääntöisesti kommenteista. Verkkovälitteinen keskustelu uutisista edustaa yhtä demokraattisen nyky-yhteiskuntamme piirteistä.

¹ Käytän tutkimuksessani systemaattisesti yleisluontoista käsitettä käyttäjä. Mielestäni käyttäjä kuvaa parhaiten sellaista monipuolista toimijaroolien kirjoa, jossa verkkoa käytetään erilaisiin tarkoituksiin (vrt. esim. yleisö tai lukija mediasisältöjen kulutukseen viittaavina). Palaan tähän tutkimusasetelman yhteydessä.

² Twitter muuttui verkkopalvelu X:ksi 23.7.2023.

Verkkouutisten ja erilaisten jakamis-, reagointi- ja kommentointimahdollisuuksien myötä keskustelu ja yhteiskunnallinen vääntö uutisista onkin muuttunut ja muuttuu jatkuvasti. Mahdollisuudet, jotka reilu kymmenen vuotta sitten olivat uusia ja ihmeellisiä, ovat nyt kommentoinnin arkipäivää tai jopa jäämässä uudempien osallistumismuotojen tai alustojen jalkoihin. Ylipäätään se, mitä ihmiset uutisella ja mediasisällöillä sekä niiden ympärillä nykyään tekevät, on muuttunut. Perinteinen median ja yleisön suhde on muuttunut tietyiltä osin verkkovälitteiseksi median ja käyttäjän suhteeksi, jossa ihmiset verkon käyttäjinä hyödyntävät mediasisältöjä yhä enemmän omiin tarkoituksiinsa ja omilla tavoillaan (ks. esim. Villi 2011). Kuten esimerkiksi kommentoinnin käytäntöihin liittyvä luku tässä kirjassa osoittaa, kommentointi suoraan verkkolehtien omissa kommenttiketjuissa voidaan tulkita jopa vanhentuneeksi tavaksi, jota hyödyntävät vain tietyt käyttäjäsukupolvet. Ymmärränkin tutkimuksessani verkkouutisten kommentoinniksi kaikki erilaiset tavat kommentoida uutista tai uutiseen liittyviä keskusteluita verkossa. Tarkasteleman kommentointi pitää siis sisällään perinteiset verkkomedian omille kotisivuille kirjoitetut kommentit ja uutislinkkien oheen kirjoitetut kommentit erilaisilla sosiaalisen median alustoilla.

Vaikka tiedämme, että vain pieni ja usein aktiivinen osa verkon käyttäjistä osallistuu täysin julkisiin³ keskusteluihin verkkouutisista (ks. esim. Kangaspunta 2018a), tiedämme myös, että monet keskustelevat verkkouutisista itse rajaamissaan ympäristöissä, esimerkiksi Facebook-profiilissaan (ks. käytännöt). Uutisia jaetaan monista syistä omin saatesanoin, ja nämä jaot on syytä ymmärtää eräänlaisiksi keskustelunavauksiksi. Lisäksi tiedämme, että merkittävä osa verkkouutisia seuraavista käyttäjistä ja ylipäätään sosiaalisen median käyttäjistä seuraa muiden keskusteluita osallistumatta niihin (ks. esim. Larsson 2011).

Mitä sitten tiedämme niistä ihmisistä, jotka kommentoivat verkkouutisia? Kansainväliset tutkimukset osoittavat, että kyseessä on yhä heterogeenisempi ihmisryhmä (esim. Ziegele, Springer, Jost ja Wright 2017), jota ohjaavat erilaiset motiivit (esim. Springer, Engelmann ja Pfaffinger 2015), jolla on erilaisia toimintamalleja ja -tapoja sekä omaksuttuja rooleja (esim. Larsson 2011; Ziegele, Breiner ja Quiring 2014), joka suhtautuu eri tavoin verkon tarjoamiin mahdollisuuksiin ja jonka yksilölliset taustat ja muun muassa persoonallisuuden piirteet (esim. Barnes 2018) ovat varsin kirjavia.

Suomalaisittain tieto verkkouutisten kommentoijista on vielä jokseenkin hajanaisista. Aikaisemmat tutkimukseni ovat muun muassa osoittaneet, että suomalaisilla uutisia kommentoivilla käyttäjillä on hyvin erilaisia syitä ja motiiveja (Kangaspunta 2021), että käyttäjät on mahdollista jakaa toisensa poissulkeviin käyttäjäryhmiin sen perusteella, miten he suhtautuvat kommentointiin julkisen osallistumisen tarkastelukehityksessä (Kangaspunta 2022a), ja että käyttäjät ovat taustoiltaan varsin heterogeenisiä (Kangaspunta 2022b). Lisäksi olen tarkastellut kommentointia esimerkiksi erilaisista puheenvuoroista rakentuvana julkisena keskusteluna (Kangaspunta 2016),

³ Kyse voi olla 1) täysin julkisesta keskustelusta, kuten useimmat verkkolehtien kommenttikentät (jotka ovat siis näkyvissä, vaikka uutinen ei olisi luettavissa) tai avoimet keskustelufoorumit, kuten Suomi24.fi, 2) osittain tai täysin julkisesta keskustelusta, kuten suurin osa keskusteluista sosiaalisen median alustoilla (Twitter/verkkopalvelu X, Reddit, Instagram, Facebook jne.), joilla on erilaisia julkisuusasetuksia, tai 3) täysin suljetusta keskustelusta, kuten suljetut käyttäjäryhmät esimerkiksi Facebookissa.

sosiaalisena verkostona, jossa ilmenee erilaisia käyttäjärooleja (Kangaspunta 2018a), ja diskursiivisena kamppailuna legitimitetistä (Kangaspunta 2018b). Tarkasteluni ovat kukin tehneet näkyväksi tietyn puolen kommentointi-ilmiöstä, mutta uupumaan on ymmärrettävästi jäänyt kokonaiskuva siitä, miten nämä puolet kytkeytyvät toisiinsa ja mikä kaikki käyttäjään ja käyttäjiin taustalla vaikuttaa.

Tämä kirja pyrkiiin kartoittamaan kommentoinnin ja käyttäjien kokonaisuutta suomalaisessa kontekstissa. Lähden tutkimuksessani liikkeelle siitä oletuksesta, ettei verkkouutisten kommentointia voi ymmärtää kokonaisuutena vain yhtä kommentoinnin osa-aluetta – vaikkapa motiiveja – tarkastelemalla. Lisäksi oletan, etteivät käyttäjien toimintaa selitä vain yksittäiset tekijät. Renee Barnes (2018) on esimerkiksi hahmotellut kaikkea verkkovälitteistä kommentointia kokonaisuutena, jossa kommentointiin vaikuttavat toisistaan erottamattomasti yksilölliset ja institutionaaliset tekijät, verkkovälitteinen (*online*) ja fyysinen (*offline*) maailmamme sekä käyttäjän persoonallisuus, tunteet ja affektit. Barnesin (emt., 6) mukaan verkkovälitteisen kommentoinnin tutkimusten haasteena on usein joko se, että ne keskittyvät pääsääntöisesti yhteen vaikuttavaan tekijään, tai se, etteivät ne ota huomioon yksittäisen käyttäjän toiminnan vaihtelua.

Tutkimustyössä kertyneiden kokemusteni ja havaintojeni perusteella verkkouutisten kommentoinnin tutkimusta leimaa ainakin kuusi tunnistettavaa ja toisiinsa liittyvää piirrettä, jotka tuovat mukanaan erilaisia haasteita:

(1) Verkkouutisten kommentointi on varsinkin varhaisissa verkkokeskusteluista koskevilla tutkimuksilla niputettu yhteen muiden verkkokeskusteluiden kanssa. Vaikka verkkouutisten kommentoinnin erityinen, uutissisältöihin ja uutismedian tarjoamiin konteksteihin kytkeytyvä luonne on sittemmin tunnistettu ja tunnustettu, ymmärryksemme siitä, miten erilaiset verkkokeskusteluiden muodot kytkeytyvät toisiinsa ja toisaalta eroavat toisistaan, on yhä rajallinen.

(2) Verkkouutisten kommentoinnin tutkimuskenttä on jokseenkin pirstaloitunut ja hajanainen. Kommentit ja kommentointi voivat muodostaa tutkimuskohteen ja aineiston hyvin erilaisille tarkasteluille erilaisten tutkimusperinteiden sisällä. Tämä on tietenkin rikkaus, mutta kääntöpuolena on, etteivät tutkimusten tulokset välttämättä linkity toisiinsa eheäksi kokonaisymmärrykseksi kommentointi-ilmiöstä.

(3) Tutkimusten yhteenvetoa ja vertailua hankaloittaa kommentoinnin määritelmien sekä käytettyjen käsitteiden ja nimitysten kirjo. Tutkimuksen kohteeseen voidaan jopa saman tieteenalan sisällä ja varsin samantyyppisissä tutkimuksissa viitata hyvin poikkeavin tavoin, esimerkiksi käyttäjälähtöisenä sisältönä, osallistuvana journalismina, kansalaisjournalismina, julkisena keskusteluna, verkkovälitteisenä deliberaationa, käyttäjien osallistumisena ja median stimuloimana ihmistenvälisenä kommunikaationa (Ziegele, Weber, Quiring ja Breiner 2017, 323). Lisäksi kommenttiin itseensä on tutkimuksissa viitattu kirjavasti ja jopa epä johdonmukaisesti muun muassa postauksena (*post*) ja viestinä (*message*).

(4) Verkkouutisten kommentoinnin tutkimukselle on tyypillistä tietynlaisiin teemoihin keskittyminen (vrt. Barnes 2018 edellä). Varsin usein tutkimuksissa on lähdetty liikkeelle julkisuusteoreettisista asetelmista, ja oman arvioni mukaan määrälli-

sesti eniten, jopa huomiota herättävästi, tutkimuksissa toistuvat käsitteet *deliberaatio* ja *sivistyneisyys* (*civility*). Haasteena on, että esimerkiksi kommenttien sivistyneisyyteen ja/tai deliberatiivisten ehtojen täyttymiseen keskittyminen voi sumentaa tutkijoiden kollektiivista katsetta kommentointi-ilmiön muilta puolilta, vaikkapa affektii-visuudelta.

(5) Verkkouutisten kommentoinnin tutkimuksen alkumetreillä vähemmistössä olivat ne tarkastelut, joiden keskiössä olivat kommentoivat käyttäjät itse ja se, mitä merkityksiä kommentointiin heidän näkökulmastaan liittyy. Ilmiön tarkastelussa näkyy mielestäni yhä korostuneesti muun muassa instituutioiden näkökulma eli se, miten kommentointia pitäisi ohjata ja rajoittaa ja mitä hyötyä kommentoinnista voi olla, ja ylipäätään ylhäältä suunnattu arvioiva katse eli se, millaista kommentoinnin pitäisi olla.

(6) Olen lisäksi tunnistanut verkkokeskusteluiden laajasta tutkimusrepertuaarista tietyn tendenssin. Käyttäjien kirjoittamien kommenttien negatiiviset puolet ja äärimmäiset lieveilmiöt kiinnostavat tutkijoita enemmän kuin positiiviset tai neutraalit. Kommentit nähdään helposti pikemminkin uhkana ja haasteena kuin mahdollisuutena. Tämä näkyy jopa ennakkoluuloina kommentointi-ilmiötä kohtaan. Tutkimuksen lähtöoletuksena voi esimerkiksi olla, että kommentointi on sisällöllisesti köyhää tai yksinomaan tietynlaista, vaikkapa huutelua (ks. lisää Kangaspunta 2020). En tietenkään väitä, etteivätkö kommentoinnin kaikki puolet olisi tutkimisen arvoisia. Pidän myös äärimmäisen tärkeänä etsiä keinoja puuttua siihen, miten kommentointi ja verkko ylipäätään mahdollistavat oikeusvaltioperiaatetta ja yhteiskuntamme demokraattista ydintä rapauttavaa, uhkaavaa ja vihamielistä toimintaa, jopa systemaattisesti. Kääntöpuolena kuitenkin on se käyttäjien heterogeeninen ryhmä, joka keskustelee ja toimii verkossa toisin. Jos tutkimus esimerkiksi osoittaa, että verkkokeskustelun kommenteista noin puolet pitää sisällään epäsisivistynyttä kielenkäyttöä, se myös osoittaa, että noin puolet ei pidä. Tutkijan valinta on, onko lasi kommentointi-ilmiön kokonaisuuden kannalta puoliksi tyhjä, puoliksi täysi vai molempia.⁴

Tutkimukseni pyrkii ottamaan huomioon nämä verkkouutisten kommentoinnin tutkimuksen perinteiset lähtökohdat ja niistä kumpuavat haasteet tai rajoitteet. Tarkastelen verkkouutisten kommentointia verkkokeskustelun muotona, joka on käyttäjä-uutinen-suhteensa takia erityinen, silti osa kaikkea verkkovälitteistä toimintaa ja samanaikaisesti kytköksissä fyysiseen maailmaamme. Sisällytän verkkouutisten kommentointiin sekä eksplisiittisesti uutiseen kohdistuvat kommentit että implisiittisemmän julkisen verkkovälitteisen ja kommenttien muodossa tapahtuvan keskustelun uutisista. Pitäydyn mielestäni loogisissa käsitteissä ja sanavalinnoissa. Viittaan verkkouutisia kommentoiviin käyttäjiin joko käyttäjinä tai kommentoijina ja heidän toimintaansa kommentointina ja verkkovälitteisenä keskusteluna. Tutkimukseni ei ota lähtökohdakseen yhtä teoreettista tulokulmaa, esimerkiksi deliberaatiota tai af-

⁴ Myös Mika Pantzar ja Minna Ruckenstein (2018) ovat kiinnittäneet huomiota siihen, millaisia seurauksia verkkokeskustelujen stereotypisoinnilla sekä yleistävällä puheella "someväestä" ja "somekansasta" voi olla. Heidän Suomi24-foorumille keskittynyt tutkimuksensa esimerkiksi osoittaa, ettei alustalla ole yhtenäistä käyttäjien joukkoa. (2018, 75.)

fektiivisuutta, vaan tarkastelee kommentointi-ilmiötä käyttäjien näkökulmasta mahdollisimman monipuolisesti. Kirjan keskiössä ovat kommentteja kirjoittavat käyttäjät ja heidän näkemyksensä eli kommentoijien puheenvuorot. Tältä osin en tarkastele sitä, mikä kommentointi-ilmiössä on hyvin tai huonosti tai mitä hyvää tai huonoa se voi yhteiskunnallisesti tuottaa. Sen sijaan keskityn siihen, mitä käyttäjät kertovat kommentoinnista ja millaisia seurauksia näillä näkemyksillä kenties on ilmiön kokonaisuuden kannalta.

Tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoite on varsin kokonaisvaltainen. Pyrin muodostamaan käyttäjälähtöisen kokonaiskuvan verkkouutisten kommentointi-ilmiöstä ja sen erilaisista osa-alueista suomalaisessa kontekstissa.

Empiirisellä tasolla kyse on ensinnäkin kommentoinnin osa-alueiden tunnistamisesta ja luokittelusta eli seuraavista seikoista:

- Millaisia käytäntöjä verkkouutisia kommentoivilla käyttäjillä on?
- Millaisia motiiveja verkkouutisia kommentoivilla käyttäjillä on?
- Millaisia asenteita verkkouutisia kommentoivilla käyttäjillä on?

Käytäntöihin, motiiveihin ja asenteisiin liittyvät tulosluvut havainnollistavat jo ot-sikoiden tasolla kaikkia niitä erilaisia puolia, joita kommentointiin käyttäjälähtöisesti tarkasteltuna sisältyy. Mielestäni tällainen ryhmittelevä deskriptiivinen lopputulema on kommentointi-ilmiön kokonaisvaltaisessa hahmottamisessa itsessään tärkeä, var-sinkin, kun ottaa huomioon tämänhetkisen pirstaloituneen ymmärryksemme kom-mentoinnista tutkimuskohteena ja yhteiskunnallisena ilmiönä.

Tutkimukseni kokonaistavoitteen kannalta on edelleen olennaista nivoa yhteen aikaisemman (media)tutkimuksen perusteella muodostunut ymmärrys kommen-toinnista ja aineistojen analyysin perusteella muodostuva ymmärrykseni kommen-toinnista, käyttäjien näkökulmasta. Yritän tavoittaa kommentointi-ilmiön muuttu-vana ja prosessinomaisena kokonaisuutena, jossa käyttäjiin vaikuttavat yksilölliset ja institutionaaliset tekijät ja jossa erilaiset osa-alueet asettuvat vuoropuheluun. Empii-risellä tasolla kyse on siis toiseksi ja ensisijaisesti seuraavista seikoista:

- Mistä erilaiset käytännöt, motiivit ja asenteet kertovat ja mitä ne merkit-sevät kommentointi-ilmiön kokonaisuuden kannalta?
- Miksi verkkouutisia kommentoivilla käyttäjillä on erilaisia käytäntö-jä, motiiveja ja asenteita? Mitkä tekijät vaikuttavat käyttäjiin ja näihin osa-alueisiin? Miten?
- Miten kommentoinnin osa-alueet yhdistävät ja jakavat käyttäjiä?
- Miten nämä osa-alueet ohjaavat, vaikuttavat, muuttavat ja ylipäättään kytkeytyvät toisiinsa?

Tämä kysymyskokonaisuus on laadullinen ja edellyttää aineistoilta ja menetelmiltä laadullista otetta. Aineistoni koostuu käyttäjäkyselyn avoimista vastauksista sekä teemahaastatteluista ja ryhmäkeskusteluista (ks. tutkimuksen toteuttaminen ja aineistot). Tarkastelen näitä aineistoja ensisijaisesti laadullisen sisällönanalyysin avulla (ks. analyysimenetelmät ja analyysin kuvaus). Analyysi on luonteeltaan aineistolähtöistä, mutta peilaan tekemiäni havaintoja systemaattisesti myös mediatutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja käsitteisiin.

Koska alkuperäisenä tavoitteenani on ollut tehdä kommentoijien ääni kuuluvaksi tutkimuskentällä, hyödynnän tulosten raportoinnissa paljon erilaisia havainnollistavia esimerkkejä erilaisista aineistoistani. Näiden tekstikatkelmien tarkoitus on havainnollistaa käyttäjien näkökulmaa konkreettisesti ja tehdä analyysiprosessia näkyväksi eli lisätä tutkimukseni läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta (Eskola ja Suoranta 2008, 174–175).

Kirjan rakenne

Kommentointi-ilmiön kokonaiskuvaa ei ole mielekästä piirtää muutamalla viivalla, eikä kuvaa pysty yksinkertaistamaan loputtomasti ilman, että joku kommentoinnin kannalta olennainen tekijä rajautuu sen ulkopuolelle. Tältä osin kirja pyrkii muodostamaan kokonaiskuvan kerros kerrokselta ja yksityiskohta yksityiskohdalta.

Käyn kirjan aluksi läpi aikaisempaa tutkimusta ja tutkimusasetelmani eli sen, millaisista lähtökohdista lähdän kommentointi-ilmiön kokonaiskuvaa hahmottelemaan. Seuraavaksi kuvaan tutkimukseni toteuttamisen (aineistot ja menetelmät). Ennen varsinaisia tuloksia kiinnitän huomioni alustojen kokonaisvaltaiseen merkitykseen. Kyseinen luku tarkastelee muun muassa sitä, millaiset tekniset tekijät kommentointia rajaavat ja millaisin seurauksin.

Kirjan pääpaino on analyysin tulosten esittelyssä eli käyttäjien käytännöissä, motiiveissa ja asenteissa. Pyrkimykseni on edetä toiminnasta (käytännöt) kohti kommentoinnin erilaisia syitä (motiivit) edelleen asenteisiin, jotka sulkevat nämä kokonaisuudet sisäänsä. Ensimmäinen tulosluku keskittyy kommentointiin käytännön toimintana, josta on mahdollista tunnistaa tiettyjä käytäntöjä. Toinen tulosluku käy läpi kommentoinnin tilanteellisia syitä ja syitä yhdistäviä motiiveja. Loput tuloluista käsittelevät käyttäjien asenteita, ja tämä kokonaisuus on laajin. Tarkastelen aluksi muihin käyttäjiin eli kommentoijiin liittyviä asenteita. Seuraavat kolme lukua kokoavat yhteen kommentointiin liittyviä asenteita, jotka olen jakanut edelleen kriteereihin, kommentoinnin tärkeyteen ja kommentoinnin rajoittamiseen liittyviin asennekokonaisuuksiin. Viimeinen tulosluku käsittelee mediaan ja journalismiin liittyviä asenteita. Kirjan lopuksi tuon esille erilaisia täydentäviä johtopäätöksiä kommentointi-ilmiön kokonaisuudesta.

Mikä motivoi kommentoimaan verkkouutista?
Miten verkkouutisten kommentointiin osallistuvat
henkilöt itse kuvailevat omia käytäntöjään ja asen-
teitaan?

Tämä teos pohjautuu suomalaisittain ainutlaatuisen kattavaan tutkimukseen verkkouutisia kommentoivista käyttäjistä. Tutkimus sijoittuu mediatutkimuksen kentälle, mutta analyysi hyödyntää sosiaalipsykologian ymmärrystä yksilöstä osana vuorovaikutustilanteita ja yhteiskuntaa. Verkkouutisten kommentointitilanteissa kohtaavatkin erilaiset persoonat, motiivit ja asenteet, yhteiskunnallinen keskustelu sekä varsinainen uutinen.

Teos tekee näkyväksi, kuinka omaa ja muiden käyttäjien toimintaa sekä journalismia arvioidaan usein tiedollisten kriteerien valossa. Kommentointiin liittyvät käytännöt, motiivit ja asenteet voivat palautua käyttäjien mediasuhteeseen, etenkin niihin asenteisiin, joita käyttäjillä on median luotettavuudesta ja riippumattomuudesta.

Kokonaisuutena teos osoittaa, että uutisia kommentoivat ja uutisaiheista keskenään keskustelevat käyttäjät muodostavat heterogeenisen ja moniäänisen ihmisryhmän, jonka jäsenille kommentoinnilla on merkitystä.

ISBN 978-952-359-058-8

 TAMPERE
UNIVERSITY
PRESS

